دانش‌بنیان

صندوقی برای حمایت از دانش‌بنیان‌های بی‌قید و شرط

دستگاه‌های مختلفی در زمینه‌های علوم و فناوری فعالیت می‌کنند و یکی از بخش‌های مهمی که آنها در دستور کار قرار می‌دهند، حمایت از شرکت‌های فناور و دانش‌بنیان است. از آنجا که معمولا در کشور ما نفت به عنوان یک پشتیبان برای همه بخش‌های مختلف عمل می‌کند، در نتیجه همین دستگاه‌های حوزه فناوری نیز که وظیفه حمایت از شرکت‌های فناور و دانش‌بنیان را برعهده دارند، گاهی شانه زیر مسئولیت خالی می‌کنند. البته در این روزها وضعیت اقتصادی نابسامانی بر همه حوزه‌ها سایه انداخته است و بسیاری از دستگاه‌ها به فکر ایجاد راهکاری برای جایگزین کردن نفت هستند. یکی از این جایگزین‌ها، حمایت از شرکت‌های فناور و دانش‌بنیان است. ۱۰ آذر ماه برای عملیاتی شدن این حمایت‌ها، فرصندوق ستارگان با همکاری و مشارکت ستاد اجرایی فرمان حضرت امام(ره)، معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری، دانشگاه آزاد اسلامی و سازمان بورس و اوراق بهادار تاسیس شد. آنطور که در رسانه‌ها منتشر شد، قرار است این صندوق برخی سرمایه‌گذاری‌های خود را در زمینه فناوری‌های نک، فناوری‌های مالی، تجارت الکترونیک، سخت‌افزاری، فناوری اطلاعات و ارتباطات و سلامت انجام دهد.

محمدجواد صدری‌مهر، مدیرکل پارک علم و فناوری دانشگاه آزاد اسلامی در گفت‌وگوی خود با «فرهیختگان» جزئیاتی از فرامنصدق ستارگان عنوان می‌کند و می‌گوید: «مخاطب این صندوق شرکت‌های دانش‌بنیان نیستند بلکه صندوق‌های خطرپذیر هستند و تامین سرمایه را از این صندوق‌ها تامین می‌کنند و آنها خودشان با شرکت‌های دانش‌بنیان و مجموعه‌های فناور طرف می‌شوند. سازوکار حمایت به این صورت است که مشابه صندوق‌هاست اما یک آسیب‌شناسی که در کشور انجام شده، این بود که صندوق‌های خطرپذیر طی سال‌های اخیر درواقع خطرپذیری نداشتند و همه این صندوق‌ها تبدیل به موسسه مالی و اعتباری شده بودند و همان شرایطی را ارائه می‌دادند که بانک‌ها با شرایط سخت ارائه می‌دهند. فرامنصدق ستارگان با حضور دانشگاه آزاد اسلامی، ستاد اجرایی حضرت امام(ره) و معاونت علمی و فناوری تشکیل شد تا درواقع سرمایه‌هایی را هدایت کند که صندوق‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر (VentureCapital) مجبور شوند آنها را در مسیر خطرپذیر مصرف کنند. یکی از نکاتی که باید در این زمینه دانست، چرایی به وجود آمدن این صندوق‌هاست. صندوق‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر یا جسوانه (VENTURECAPITAL)، همان فرامنصدق‌هایی هستند که قرار است سرمایه‌های دستگاه‌های مختلف را در قالب یک مجموعه ثبت شده با یک مدیریت مالی و دارایی در اختیار شرکت‌های نوپا که فعالیت و سودآوری آنها دارای ریسک بالایی است، قرار دهند. این کار از آن جهت است که براساس نظر کارشناسان ریسک بالایی این شرکت‌ها منجر به سود بالا نیز می‌شود. درواقع این یک روش تامین مالی (EQUITYFINANCING) است که این روش تامین مالی برای کارآفرینان و فناوران بسیار کوچک و متوسط است که ایده‌هایشان منتظر نقدینگی جهت تبدیل به محصول برای بازار است.

صندوق‌های سرمایه‌گذاری که در اقتصاد این روزهای ایران و جهان مشارکت دارند، انواع مختلفی را دربر می‌گیرند که فرامنصدق سرمایه‌گذاری، یکی از انواع آنهاست؛ در این صندوق‌ها، سازمان‌ها یا سرمایه‌گذاری خطرپذیر همراه هستند اما تفاوت صندوق سرمایه‌گذاری جسوانه با همان فرامنصدق‌ها با دیگر روش‌های تامین مالی یا فاندهایی که در حوزه مطلا با انرژی یا سهام بورس فعالیت می‌کنند، این است که در صندوق‌های خطرپذیر، تمام سرمایه در خطر است. البته این صندوق‌ها ریسک‌هایی را می‌پذیرند که تقریبا درصد شکست کمتری داشته باشند یا به عبارت دیگر به نوعی آزمایش شده‌اند.»

صدری‌مهر، مدیرکل پارک علم و فناوری دانشگاه آزاد اسلامی با اشاره به اینکه عملا فعالیت اصلی فرامنصدق ستارگان در عین تزریق پول به VCها نظارت هم است تا این پول در جهت سرمایه‌گذاری خطرپذیر صرف شود، عنوان می‌کند: «مدل اجرای این صندوق‌ها به این صورت است که برای تسهیلات ارائه‌شده، تضمین‌های فیزیکی دریافت نمی‌شود بلکه طرح ارزیابی و بازاریابی می‌شود، بعد روی آن مطالعات آینده‌پژوهی صورت می‌گیرد که درواقع طرح‌ها با کمترین خطر روبه‌رو شود. البته طبیعی است فناوری یک فناور است و نمی‌شود انتظار داشت که او ملک و دارایی زیادی داشته باشد بلکه این صندوق‌ها بدون اینکه ضمانت فیزیکی درخواست کنند در سود محصول شریک می‌شوند. طبیعتا از هرچند طرح خطرپذیر درصدی دچار آسیب و ریسک می‌شود اما آن تعدادی که به نتیجه می‌رسد سود بالاتری برای سرمایه‌گذاری دارد. در اکوسیستم فناوری در دنیا، ایران یکی از کشورهایی است که دارای کمترین خطرپذیری است، یعنی بسیاری از کشورهای دنیا ازجمله چین رایی بینیم که درصد خطرپذیری بالایی دارند و در کنار آن سود بسیاری را نصیب سرمایه‌گذارهای خطرپذیر کرده‌اند، اما در این وضعیت به گونه‌ای دیگر است. همان‌طور که گفتم، به خاطر آن است که صندوق‌های خطرپذیر تبدیل به موسسات مالی یا خطرپذیری پایین شده‌اند.»

دکتر محمدمهدی طهرانچی، رئیس دانشگاه آزاد اسلامی در مراسم امضای تفاهمنامه مشارکت و سرمایه‌گذاری در فرامنصدق ستارگان و آیین رونمایی و پذیره‌نویسی از اولین فرامنصدق کشور در بازار سرمایه، با انتقاد از وابستگی دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی به بودجه دولتی، گفت: «ما اعتقاد داریم با پول نفت و دولت نمی‌توان اقتصاد پایا و پویا ایجاد کرد و به همین دلیل زمانی که پیشنهاد راه‌اندازی این صندوق ارائه شد، با توجه به تغییر رویکردی که در دانشگاه آزاد اسلامی داشتیم، شعار کارآمدی را سرلوحه برنامه‌های خود قرار داده‌ایم. دانشگاه آزاد اسلامی به‌عنوان نقش‌آفرین جدی در عرصه تربیت جوانان از پیشنهاد راه‌اندازی فرامنصدق ستارگان حمایت کرد.»

تحول در نظام علوم مهندسی و کشاورزی

سامانده‌ی و ارتقای نظام آموزش علوم فنی‌ومهندسی دانشگاه را می‌توان گامی مهم در راستای اجرای راهبرد هفت نظام آموزشی سند دانشگاه اسلامی مبنی بر «ایجاد و اصلاح رشته‌های تحصیلی کاربردی و متناسب با نیازهای جامعه اسلامی و بومی‌سازی آنها و تقویت بعد کارآفرینی و افزایش اشتغال مولد و پایدار» و راهبرد هشت این نظام مبنی بر «تحول و نوسازی رشته‌های دانشگاهی براساس عدالت آموزشی و آمایش سرزمین» دانست.

در این راستا معاونت علوم، مهندسی و کشاورزی در دانشگاه تاسیس شد. این دانشگاه درحال حاضر مجری تعداد ۲۳۴۵ رشته‌محل در گروه علوم پایه و ۸۷۶۵ رشته‌محل فنی و مهندسی است که پیش‌بینی می‌شود با اجرای این طرح به ارتقای سطح رشته/گرایش کمک زیادی شود. معاونت علوم، مهندسی و کشاورزی در سه بخش آموزش و گسترش، برنامه‌ریزی درسی و پژوهش توانسته است در جهت ارتقای سطح کیفی و کمی آموزش‌وپرورش در این حوزه گام بردارد و در بخش آموزش و گسترش علاوه‌بر اخذ ۳۲ مورد مصوبه رشته‌محل جدید برای واحدهای دانشگاهی از وزارت علوم با اجرای طرح آمایش و بازمهندسی رشته‌ها ۸۶۵ رشته‌محل جدید ایجاد شده است.

همچنین همزمان با تشکیل معاونت علوم، مهندسی و کشاورزی در سه بخش آموزش و گسترش برنامه‌ریزی درسی و تحصیلات تکمیلی اقدام به راه‌اندازی طرح تحول کرده است. در طرح تحول با به کارگیری اساتید توانمند در سراسر کشور در قالب کمیته‌های تخصصی به بررسی نظام موضوعات پرداخته می‌شود. اجرای مصوبات این کمیته‌ها، راهکارهای ایجاد تحول را در پی دارد. در شورای راهبردی تحول نظام موضوعات مطرح و درنهایت ۲۶ مورد تصویب شد.

اما یکی از کارویژه‌های دانشگاه آزاد اسلامی در این طرح، تحول و سامانده‌ی نظام آموزش، پژوهش و خدمات فناوری کشاوری است.

هم‌اکنون دانشگاه آزاد اسلامی با در اختیار داشتن بیش از پنج هزار هکتار زمین کشاورزی و حدود دو هزار استاد در رشته کشاورزی، تنها حدود هفت هزار دانشجو دارد، درواقع به ازای هر استاد، سه دانشجوی کشاورزی درحال تحصیل در دانشگاه آزاد اسلامی هستند که موضوعی قابل تامل است.

لذا در راستای سامانده‌ی و منابع مربوط به علوم کشاورزی، طرح تحول آموزش، پژوهش و خدمات فناوری و نوآوری در حوزه کشاورزی و منابع طبیعی در صدر برنامه‌های عملیاتی دانشگاه آزاد اسلامی قرار گرفت.

برای ورود مصداقی به تحولات صورت گرفته، باید سراغ واحدهایی رفت که از نزدیک درگیر این موضوع بوده‌اند. «فرهیختگان» در شماره ۲۸۱۱ در گزارشی مفصل ۱۰ گام دانشگاه آزاد اسلامی در بازمهندسی کشاورزی را مورد بررسی قرار داده بود. رئیس دفاتر دانشگاه آزاد اسلامی استان اصفهان در گفت‌وگویی با «فرهیختگان» درباره بحث تحول حوزه کشاورزی گفته بود: «این واحد یک مزرعه ۳۲ هکتاری در اختیار دارد که در آن علاوه‌بر کشاورزی، بحث‌های دامپروری را هم دنبال می‌کردیم و همچنین شرکت تحقیقاتی مهمی در حوزه کشاورزی مانند شرکت دانش‌بنیان بذر را داریم و این شرکت، جزء اولین شرکت‌هایی است که در حوزه تولید بذر هیبرید فعالیت می‌کند. ما دانشکده بسیار قوی در حوزه کشاورزی داریم که از مقطع کارشناسی تا دکتری حرفه‌ای را شامل می‌شود و بالغ‌بر ۴۰ عضو هیات‌علمی دارد و در حوزه دکتری حرفه‌ای نیز کارهایی را انجام می‌دهیم و در نظر داریم رشته‌های بین‌رشته‌ای را نیز راه‌اندازی کنیم. دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان نه‌تنها موردتوجه عام و خاص بلکه موردتوجه دستگاه‌های دولتی نیز قرار گرفته و تا امروز معاون پژوهشی و فناوری ریاست‌جمهوری دو بار به این واحد سفر کرده و دستوراتی نیز برای کمک به حوزه تولید بذر این واحد صادر کرده است.» او تاکید کرده بود: «امروزه دانشگاه آزاد اسلامی به موضوع کشاورزی به‌عنوان یک موضوع استراتژیک و راهبردی توجه می‌کند و در همین راستا قرار است در واحد خوراسگان نیز سراهای نوآوری راه‌اندازی شود که فعالیت یکی از آنها در رابطه با امنیت غذایی و آب است.»

میر امید هادیانی، رئیس دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائمشهر در گفت‌وگو با «فرهیختگان» گفت: «ما اولین محور توسعه‌ای این واحد دانشگاهی در حوزه تحول کشاورزی را احیای رشته‌های کشاورزی و منابع طبیعی قرار دادیم و در اولین قدم تمام زیرساخت‌های موجود اعم از زمین‌های کشاورزی را احیا کردیم و الان زمین‌های ما زیرکشت برنج و گندم بوده و از طرف دیگر پرورش طیور ازجمله اردک، بلدرچین و در شیلات پرورش ماهی‌های گرمابی و سردابی را احیا کردیم. صنعت غالب منطقه قائمشهر نساجی است و مواد اولیه این صنعت نیز پنبه بوده که از محصولات کشاورزی محسوب می‌شود و امروزه یکی از بزرگ‌ترین مشکلات این صنعت عدم تامین مواد اولیه است که قطعا همه این مسائل را می‌توان در دانشگاهی که به‌عنوان نسل سوم و چهارم تعریف می‌شود، دنبال کرد. ما به تمامی این مباحث ورود و اعلام کرده‌ایم که مشکل صنعت نساجی این منطقه را حل خواهیم کرد.»

رئیس دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائمشهر با تاکید بر اینکه ۷۵ هکتار اراضی در اختیار داریم که ۱۵ هکتار آن طی چهار ماه فعال شده است، گفت: «در حوزه توسعه کشاورزی اعلام کردیم که با توجه به شعار رونق تولید، در این زمینه ورود جدی خواهیم داشت که این کار را با توجه به فعال‌سازی زیرساخت‌های این واحد طی چهار ماه گذشته، عملیاتی کرده و موفق هم شدیم و الان تمام محصولات کشاورزی ما زیرساخت‌های دانش‌بنیان داشته و جزء محصولات ارگانیک هستند.»

شگفتی در طرح ملی بذر

اگر بخواهیم یکی از اقدامات اخیر «استراتژیک» دانشگاه آزاد اسلامی را نام ببریم، قطعا طرح ملی بذر است. براساس بررسی‌های صورت گرفته حجم واردات بذر محصولات کشاورزی خصوصا در حوزه صیفی‌جات خیلی بالا و نزدیک به ۹۵ درصد است. علاوه‌بر واردات و خروج ارز از کشور، موضوع امنیت غذایی کشور و استفاده از بذرهای سالم و بدون تغییرات، اهمیت آن را بیش از پیش می‌کند. درحال حاضر دانشگاه آزاد اسلامی در طرح ملی بذر، ۹۰۰۰ مترمربع گلخانه و هشت هزار هکتار مزرعه فضای باز به همراه ساختمان اداری و آزمایشگاه دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان در اختیار این طرح ملی قرار داده است که فعالیت‌های تحقیقاتی اصلاح بذر در آن انجام می‌شود. اقدامات لازم روی ۱۲ محصول مختلف انجام پذیرفته است، درحال حاضر بذر خیار گلخانه‌ای به مرحله فروش رسیده. هم‌اکنون ۶ نوع خیار گلخانه‌ای درحال تولید و فروش است. همچنین سه نوع گوجه‌فرنگی و دو نوع فلفل گلخانه‌ای هم ثبت شده و فرآیند تجاری‌سازی و بازاریابی آنها درحال انجام است. همچنین تحقیقات مربوط به تولید بذر هیبرید در گوجه‌فرنگی فضای باز درحال اتمام است و به‌زودی فرآیند ثبت رقم در این محصول آغاز خواهد شد. اخیرا فعالیت‌های قابل تاملی توسط واحدهای مامور طرح صورت گرفته است:

۱-اتمام فرآیند بسته‌بندی حدود ۱۰ میلیون بذر تولیدشده در واحد داهاقان در بهار و تابستان ۹۸

۲- کشت مجدد لاین‌های والدی خیار گلخانه‌ای در پاییز ۱۳۹۸ در واحد داهاقان (۶۰۰۰ مترمربع) انجام شده و درحال حاضر تلاقی‌ها برای تولید بذر هیبرید رو به اتمام است.

۳-یک واحد گلخانه‌ای به ۳۵۰۰ متری در شهرستان مبارکه از طرف دانشگاه اجاره شده و مقدمات کشت برای تولید بذر خیار درحال انجام است.

۴-۴۰۰۰ متر گلخانه تحقیقاتی از واحد جیرفت در اختیار قرار گرفته و ارقام هیبرید خیار، گوجه‌فرنگی و فلفل تولیدی برای انجام آزمون‌های منطقه‌ای در اواخر مهر و اوایل آبان ۹۸ در این گلخانه کشت شده است. همچنین براساس اطلاعات کسب‌شده توسط «فرهیختگان»، برداشت و ارزیابی هیبریدهای خیار در این گلخانه‌ها آغاز شده و برای گوجه‌فرنگی و فلفل نیز ارزیابی‌ها طی دو ماه آینده آغاز خواهد شد. لازم به ذکر است هیبریدهایی که در این منطقه عملکرد و کیفیت قابل‌رقابت با هیبریدهای دیگر داشته باشد، توسط دانشگاه آزاد اسلامی واحد جیرفت در آن منطقه توزیع خواهد شد.

۵- چهار هکتار مزرعه تحقیقاتی در استان هرمزگان شهرستان رودان توسط دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودان در اختیار قرار گرفته و هیبریدهای گوجه‌فرنگی و فلفل در فضای باز تولیدی برای انجام ارزیابی‌های منطقه‌ای در آبان ۹۸ در این سایت کشت شده است.

۶- طراحی و جانمایی ۲۳ هکتار گلخانه در این سایت ۵۰ هکتاری دانشگاه در شهر مجلسی انجام شده است که حدود سه هکتار آن گلخانه هیدروپونیک و مابقی کشت خاکی خواهد بود. از این مقدار دو هکتار گلخانه برای تحقیقات و مابقی گلخانه‌ها برای تولید بذر در نظر گرفته شده است.

فرصت ۱۵۰۰ میلیارد تومانی

آیا می‌توان درآمدزایی کوتاه‌مدت و درازمدت از قبال فروش این بذرها را پیش‌بینی کرد؟ «فرهیختگان» در شماره ۲۷۸۹ در گزارشی با عنوان «فرصت ۱۵۰۰ میلیارد تومانی دانشگاه آزاد اسلامی از کشت بذر» با یک حساب و کتاب ساده مدعی درآمدزایی میلیاردی برای واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی در قبال فروش محصولات کشاورزی تنها در حوزه بذر شده است. در آن گزارش آمده است: «براساس آمارهای موجود، هر دانه برخی بذرهای موجود در کشور بین یک تا سه هزار تومان خرید و فروش می‌شود؛ یعنی در گلخانه‌ای دو هزار متری می‌توان یک میلیون دانه بذر تولید کرد. آن‌طور که محققان واحدهای مختلف دانشگاه آزاد اسلامی مدعی شده‌اند، بسیاری از بذرهای موردنیاز و استراتژیک کشور غیر از ارزش اقتصادی بالا، دارای جایگاه غذایی مهمی نیز هستند و آنها توانسته‌اند این بذرها را از انحصار خارج کنند، اما به‌طور کل در دنیا تولید بذر یک بحث هایتک بوده و ارزش اقتصادی بسیار بالایی دارد که همین مساله باعث انحصار آن شده است. درحال حاضر نیاز کشور واردات حدود یک میلیارد دلار بذر است که با توجه به آمار ۱۷ هزار هکتار گلخانه‌ای که در کشور وجود دارد، حدود ۶۵۰ میلیون دانه بذر نیاز کشور ارزیابی می‌شود و با توسعه گلخانه‌ها این عدد به ۱/۵ میلیون دانه بذر می‌رسد. از طرفی حدود ۶ میلیارد دانه بذر برای بحث فضای باز صیفی و سبزیجات نیاز است که متاسفانه در آن حوزه حجم بزرگی را واردات تشکیل داده که ازجمله این بذرها می‌توان به چغندرقند، گیاهان روغنی، بذرهای حبوبات، ذرت و گیاهان دارویی اشاره کرد. طبق بررسی‌های آماری، دانشگاه آزاد اسلامی پیشروتر از دیگر دانشگاه‌ها در بحث تولید بذر سبزی و صیفی است که بنابر گفته‌های مسئول پیگیری طرح ملی بذر درصورت سرمایه‌گذاری در این بخش، دانشگاه آزاد اسلامی می‌تواند حدود ۲۵ درصد از تولید بذرهای صیفی و سبزی مانند بذرهای خیار، گوجه، فلفل و... را تا پایان سال ۱۳۹۹ تامین کند. البته آن‌طور که معاون علمی ریاست‌جمهوری گفته، دانشگاه آزاد اسلامی می‌تواند با قوی‌تر کردن بخش تهیه و تحقیق بذرهای کشاورزی، در هر کیلوگرم حدود ۳۰۰ میلیون تومان درآمدزایی کند.

۱۰ گام دانشگاه آزاد اسلامی برای تحول در حوزه کشاورزی

ردیف	توضیحات
۱	تغییرات در آموزش، پژوهش و خدمات فناوری علوم کشاورزی
۲	تربیت آموزشی دانشجو در مزرعه و زمین کشاورزی
۳	تقویت مراکز رشد و استفاده از استارتاپ‌ها در حوزه کشاورزی
۴	اختصاص ۵ هزار هکتار زمین کشاورزی و ۱۲۰ میلیارد تومان سرمایه برای خودکفایی تولید بذر
۵	بازنگری در ۲۸ گرایش رشته کشاورزی
۶	جذب دانشجو در واحدهای نوآور بدون آزمون
۷	سیاست‌های انگیزشی؛ تامین هزینه شهریه یک دانشجو یا کار کردن در گلخانه‌های آموزشی تحقیقاتی و مزارع
۸	استفاده از ظرفیت ۱۷۰۰ استاد گروه کشاورزی و ۷۰۰۰ دانشجوی این دانشگاه
۹	تحول در دوره دکتری: دانشجو ۲ سال دوره عمومی و علوم پایه، یک سال دوره پیش از مزرعه و ۲ سال (شامل ۱۰ دوره ۲ ماهه) حضور در مزارع آموزشی تولیدی را پشت‌سر می‌گذارد
۱۰	متصل کردن رشته‌های مرتبط با کشاورزی ازجمله گروه علوم پایه همچون شیمی برای تولید سم

اعتمادسازی

بازگرداندن اعتماد و روند افزایش دانشجویان پس از ۵ سال

براساس آمارهای رسمی اعلام‌شده، جمعیت دانشجویی کشور در پایان سال تحصیلی ۹۷ تعداد سه میلیون و ۶۱۶ هزار و ۱۱۴ نفر بوده است، این آمار درحالی است که جمعیت دانشجویی کشور در ابتدای دهه ۹۰ به بیش از چهارمیلیون و ۶۰۰ هزار نفر رسیده بود، این رقم نشان‌دهنده کاهش شدید داوطلب ورود به دانشگاه است. البته این مساله دلایل زیادی ازجمله کاهش یک جمعیتی «دهه‌شصتی‌ها» و مسائل اقتصادی و اجتماعی دارد. این کاهش جمعیت دانشجویی بدون شک روی ورودی دانشگاه‌ها تاثیرگذار است. کشور ایران بیش از دهها مرکز آموزش عالی دارد و این کاهش آسیب‌سنج فعلی دانشگاهی کشور را به هم ریخته است. به‌طور مثال فقط کافی است به آمار صندلی‌های خالی دانشگاه‌ها توجه شود، مسئولان موسسات غیرانتفاعی از خالی ماندن بیش از ۶۰ درصد ظرفیت‌ها، دانشگاه‌های علمی و کاربردی نزدیک بیش از ۷۰ درصد و نزدیک به همین آمار در واحدهای پیام‌نور خبر داده‌اند و حتی برخی واحدها فعالیت‌شان لغو و منحل شده است. اما این مساله در دانشگاه آزاد اسلامی به چه صورت است؟

دانشگاه با در نظر گرفتن تدابیری تازه در جذب دانشجو همچون بازآرایی و «جابه‌جایی رشته‌های تحصیلی متناسب با اقتصاد شهری و فرصت‌ها و مزیت‌های محلی، افزایش تعداد رشته‌محل‌ها و همچنین متناسب‌سازی رشته‌محل‌ها براساس نیازها و تقاضاهای موجود در مناطق مختلف کشور براساس طرح آمایش آموزشی دانشگاه، تعداد دانشجویان پذیرش و ثبت‌نام‌شده دانشگاه آزاد اسلامی برای نیمسال اول تحصیلی ۹۹-۹۸ نسبت به سال‌های اخیر روند صعودی به خود گرفته است.

دکتر محمدمهدی طهرانچی، رئیس دانشگاه آزاد اسلامی هم سال جاری در ششمین جلسه شورای این دانشگاه اطلاعات قابل توجهی از افزایش ثبت‌نام دانشجو در تعدادی از واحدهای این دانشگاه داده است. او گفته است: «خوشبختانه با مدیریت و تدابیری که در مرکز سنجش و پذیرش و امور فارغ‌التحصیلی اتخاذ شد، دانشگاه آزاد اسلامی در اعلام نتایج آزمون‌های دکتری، کارشناسی ارشد و رشته‌های با آزمون و بدون آزمون مقطع کارشناسی و اعلام تکمیل ظرفیت‌ها منظم و به‌موقع عمل کرد و به همین دلیل شاهد افزایش دانشجویان جدید در دانشگاه آزاد اسلامی هستیم. البته این افزایش ثبت‌نام‌ها در واحدهای علوم پزشکی این دانشگاه نیز بوده است.» سیدعلی ابطحی، رئیس دانشگاه علوم پزشکی آزاد تهران در گفت‌وگویی با مهر با اشاره به میزان افزایش پذیرش دانشجو در این واحد گفت: «اسال هیچ رشته‌ای منحل نشد و با افزایش ۵۰ تا ۶۰ درصدی مواجه شدیم. امسال پذیرش در شش‌سمین جلسه شورای این دانشگاه اطلاعات قابل توجهی از افزایش ثبت‌نام دانشجو در تعدادی از واحدهای این دانشگاه داده است. او گفته است: «خوشبختانه با مدیریت و تدابیری که در مرکز سنجش و پذیرش و امور

تحول در نظام پژوهشی با استقرار «پایش»

سامانده‌ی نظام جامع پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی بدون داشتن تحلیل راهبردی، برنامه‌ریزی عملیاتی و هدفگذاری‌های کمی و کیفی حوزه پژوهش دانشگاه امکان‌پذیر نبود. به همین منظور برنامه عملیاتی پژوهش دانشگاه تا ۱۴۰۴ با مشارکت تمامی استان‌ها تهیه شد. نرخ کمی هر یک از اهداف به تفکیک سالانه برای کل دانشگاه و با سهم‌بندی مجزای استانی براساس سرمایه انسانی متخصص، زیرساخت‌های پژوهشی و آزمایشگاهی و فرصت‌های محلی و منطقه‌ای هر استان تعیین شد. این برنامه کاملا مبتنی بر سند دانشگاه اسلامی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی و با عنایت به رویکردهای عدم‌قابلیت پاسخگویی نظام پژوهشی دانشگاه به نیازهای تحقیقاتی ملی و محلی منجر به هدررفت منابع و جدایی دانشگاه از صنعت و جامعه خواهد شد. برای همین در راستای توسعه علمی کشور و دستیابی به دانشگاه مساله‌محور، دانشگاه آزاد اسلامی سامانده‌ی نظام موضوعات پژوهش‌های پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها و فرآیند راهنمایی کارآمد جهت رفع نیازهای مادی و معنوی جامعه اسلامی با تاکید بر بیوسنگی آموزش و پژوهش را در دستور کار قرار داد و برای اولین بار در کشور اقدام به طراحی و راه‌اندازی شبکه یکپارچه پژوهش‌های تحصیلات تکمیلی تحت عنوان نظام پایش آزاد (پژوهش اثربخش یکپارچه شبکه‌ای) کرد.

پایش، جان دوباره به نظام پژوهشی دانشگاه

نظام پایش آزاد (پژوهش اثربخش یکپارچه شبکه‌ای)، یک نظام جامع پژوهشی است که با هدف رفع نواقص مربوط به نظام پژوهش تحصیلات تکمیلی دانشگاه و قراردادن این ظرفیت عظیم در خدمت حل مسائل ملی کشور و ایجاد همگرایی و هم‌افزایی میان نتایج این پژوهش‌ها طراحی و اجرایی شود. در این نظام پژوهشی با هدف مدیریت و راهبری اثربخش، یکپارچه و شبکه‌ای پژوهش‌های تحصیلات تکمیلی در واحدهای دانشگاهی، سازماندهی و برنامه‌ریزی هدفمند آنها و شناسایی استعدادهای حل مساله و توانمندسازی آنها نسبت به شکست و تبدیل چالش‌ها و مسائل ملی کشور به مسائل دانشگاهی و قرار دادن آنها به‌عنوان زمینه‌های پژوهشی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری اقدام می‌شود.

گام نخست نظام پایش آزاد در دانشگاه آزاد اسلامی، هوشمندسازی و تسریع در انجام امور پژوهشی دانشگاه بود که برای این امر سامانه جامع مدیریت امور پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی (پژوهشیار) با آدرس اینترنتی http://ris.iau.ac.ir طراحی و استقرار یافت. سامانه پژوهشیار به‌عنوان یک سامانه متمرکز حاکمیتی انجام تمام امور مرتبط با گردش کار پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری از مرحله انتخاب استاد راهنما تا مرحله دفاع دانشجو را در سطح تمامی واحدهای سطح کشور راهبری، پایش و کنترل می‌کند و از تاریخ دوم اردیبهشت تا دوم دی امسال تعداد ۱۰۵۷۰۳ کاربر (استاد و دانشجوی تحصیلات تکمیلی) در این سامانه ثبت‌نام و انجام امور پایان‌نامه خود را پیگیری کرده‌اند. در این مدت ۴۷۴۴ درخواست انتخاب استاد راهنما از سوی دانشجویان کارشناسی ارشد و تعداد ۵۲۴۳ درخواست راهنما از سوی دانشجویان دکتری از طریق سامانه ارائه و تعداد ۳۹۹۱۷ پروپوزال کارشناسی ارشد نیز در این سامانه ثبت شده است.

گام دوم جهت استقرار نظام پایش آزاد، تبدیل هدفمند و منسجم چالش‌های کشور به موضوعات و مسائلی بود که قابلیت تبدیل شدن به موضوعات پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری را داشته باشند. این کار در قالب تدوین نظام موضوعات برنامه‌های علمی صورت گرفته است. تاکنون نظام موضوعات ۱۶ برنامه علمی تدوین و در سامانه پایش آزاد به نشانی http://irn.iau.ac.ir بارگذاری شده است.

تک‌بعدی عمل نکردن و اتصال به دیگر بخش‌ها

مهم‌ترین قابلیت سامانه پایش آزاد که متصل به دیگر سامانه مدیریت امور پژوهشی دانشگاه (پژوهشیار) است، معرفی نظام‌مند و هوشمند زمینه‌های پژوهشی تعریف‌شده به اساتید و دانشجویان برای انتخاب هدفمند موضوع پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری است و برای این اساس تاکنون در ذیل ۱۶ برنامه علمی ۸۸ چالش ملی تعیین و برای حل آنها از طریق پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری تعداد ۱۰۷۹۳ زمینه پژوهشی تعریف شده است. البته تا تاریخ دوم دی ۱۳۹۸ تعداد ۶۷۰۰ استاد و ۲۰۶۲۳ دانشجوی تحصیلات تکمیلی در سامانه پایش آزاد ثبت‌نام کرده‌اند. همچنین تا این زمان ۱۳۱۵ زمینه پژوهشی توسط ۶۰۹ استاد به‌عنوان زمینه پژوهشی موردعلاقه آنها قرار گرفته است. در همین مدت زمان تعداد ۱۸۳ دانشجو نیز با مراجعه به سامانه موضوع پایان‌نامه خود را از این زمینه‌های پژوهشی انتخاب کرده‌اند. همچنین نهادها و سازمان‌های مختلفی تاکنون جهت پیوستن به سامانه پایش و بارگذاری نظام موضوعات و مسائل خود به این دانشگاه مراجعه کرده‌اند.

محمد علی‌اکبری، رئیس دبیرخانه پایش آزاد دانشگاه آزاد اسلامی در گفت‌وگو با «فرهیختگان» درباره طرح پایش آزاد در این دانشگاه می‌گوید: «در ابتدای این طرح در استان تهران به هر واحد دانشگاه آزاد اسلامی ماموریت اجرای یک برنامه علمی داده شد. این ماموریت‌ها براساس علاقه‌مندی، موقعیت جغرافیایی، تعداد دانشجو و عضو هیات علمی هر واحد در نظر گرفته شد. درنهایت با بازدیدها و جمع‌بندی اطلاعات برای هر واحد این برنامه‌های علمی به‌عنوان محور اصلی فعالیت پژوهشی واحدها مشخص شد. یکی از ویژگی‌های بارز واحدهای استان تهران این است که این استان دارای چندین واحد جامع و بسیار بزرگ است، درنتیجه به هر یک از واحدها برنامه‌های علمی مستقل واگذار شد و برای سایر استان‌ها به هر استان یک یا چند برنامه داده شده است. به‌طور مثال در استان خوزستان به واحد امیدیه برنامه علمی نفت، به واحد اهواز برنامه علمی کشاورزی پس از سیل سپرده شده است و تمامی این واحدها ذیل واحد مرکز استان (اهواز) فعالیت می‌کنند. همچنین به واحد سمنان دو برنامه علمی در حوزه کویر و نیرو انتظامی سپرده شده است که زینرطر دبیرخانه استانی برنامه علمی فعالیت خواهند داشت. ممکن است عده‌ای ایراد بگیرند این کار ایجاد محدودیت است اما باید بگوییم ایجاد محدودیت نمی‌کند؛ زیرا طرح پایش به‌صورت شبکه‌ای در حال اجراست و موقعیت جغرافیایی استاد و دانشجو حائزاهمیت نیست. دانشجویان و اساتید در سامانه‌ای با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند و در صورت رسیدن به توافق می‌توانند به ادامه فعالیت خود بپردازند. همچون گذشته که استاد دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی می‌توانست پایان‌نامه دانشجو واحد تهران شمال را منوط به موافقت گروه واحد تهران مرکزی برعهده بگیرد، به این تفاوت که اکنون تمام فرآیند در سامانه انجام خواهد شد. در طرح پایش نیز به همین شکل است و دانشجوی هر واحد منوط به توافق گروه می‌تواند استاد واحد دیگری را برای پایان‌نامه خود برگزیند. بنابراین محدودیتی برای دانشجو به وجود نخواهد آمد.»

آمار سامانه‌های پژوهشیار و پایش آزاد

شفافیت

شفافیت بودجه در دانشگاه آزاد اسلامی

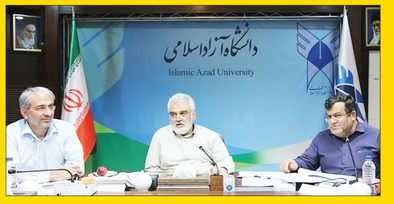
دانشگاه آزاد اسلامی
Islamic Azad University